

TRABALLO DE CAMPO DE SEAMUS HEANEY¹

Vicente Araguas
Madrid

Levaba anos traducindo a Seamus Heaney, traducíndoo na mente quero dicir –no peito sería, se cadra, a expresión xusta–, cando veu a posibilidade de traducilo en condicións para Edicións Xerais. Eu non escollín o título: *Traballo de campo* veume dado, e de certo que non tiven reparo en aceptala traducción dun libro que non está entre os máis sobranceiros de Heaney. E non o tiven, consciente da dificultade da empresa, tamén, xa que logo, da súa relativa brillantez, porque non hai un Heaney menor –como non hai un Joyce menor, como non hai un Blanco Amor de segunda categoría–. Hai, en cambio, Heaneys excepcionais: o de *Death of a naturalist*, ou *North*, por exemplo. Pero un clásico, Seamus Heaney éo, xamais mete o remo nas augas onde non debe. Así as cousas, consentín traducir a Heaney, ó Heaney de *Traballo de campo*, sabendo que a cousa ía ser difícil: o libro está cheo de *private jokes*, referencias culturais, *understatements*, expresións irlandesas e maillos consabidos reviramentos léxico-sintácticos de Seamus, ás veces tan barroco coma a mesma terra da que el apura ata o derradeiro torrón (ou grollo). Había unha dificultade suplementaria: *Traballo de campo* nunca fora traducido a outra lingua. Polo menos a aquelas da miña área lingüística. Isto é, a inexistencia contrastada deste libro en español, italiano, francés, portugués ou catalán ía poñerme a traballar sen rede na traducción de *Traballo de campo*. Alguén pensará, ¡pois que ben!, esa debe se-la pedra de toque dos tradutores galegos, traducir sen corsés ou guías doutros idiomas. E eu respondo de xeito unamuniano: segundo e conforme. Mire vostede: é certo que hai ¿tradutores? galegos que non saben “positivamente” o idioma do que ¿traducen?, e algún día haberá que falar disto polo miúdo. Estes señores botan man maiormente de traduccións portuguesas ou españolas para cumprir co papeliño encomendado, algo que está moi mal. Pero isto non quita que, ó traducir con honestida-

1. Heaney, S. *Traballo de campo*. Trad. Vicente Araguas. Col. Ablativo Absoluto. Vigo: Xerais, 1996. 136 p.

de un texto, un cotexe ou contraste a súa traducción con referentes alleos. Xustamente o que eu non puideren facer con *Traballo de campo*. Así fíquei na máis absoluta orfandade, paliada pola axuda que solicitei (e obtiven) de amigos irlandeses e británicos. De entre eles, Brian Hughes, a quen debo a iniciación en Heaney alá polo febreiro de 1985 e que, sen dúbida, é o grande especialista no autor de *Station Island*. A todo isto, feito o encargo en última instancia por Fran Alonso, que dirixe a colección "Ablativo Absoluto" (aberta co libro de Heaney) con rigor e boa peneira de autores nacionais e estranxeiros, eu tiña nada máis ca seis meses para levar adiante a traducción. Seis meses, certamente, non é nada, máxime cando tes que compartir este traballo con outros máis ós que se ve abocado o escritor non profesional, coma min, en literatura. Eu supoño que eses prazos tan perentorios son os culpables, en parte, da baixa calidade literaria das traduccions (en español e en galego). Tamén o intrusismo neste terreo, e aquí meto certos tradutores que igual si coñecen o idioma orixinal pero en absoluto o de recepción e, en todo caso, á hora de escribir "non saben / non coñecen"². E así, a partir dos elementos xa sinalados, comecei unha traducción na que había de poñer cerebro, corazón e algún outro órgano vital tan preciso para traducir a quen, como Heaney, tamén bota todo isto e máis na escrita poética.

Traballo de campo non é un libro unitario, non é un *puzzle* no que as pezas, os elementos culturais e idiomáticos encaixen. Fágase a salvidade dos *Sonetos de Glanmore*, e aínda así nesta "suite" cada poema corre pola súa conta. Deste xeito, o tradutor ten de "impostar" numerosas voces, pasar do ton bucólico ó urbano, do político ó amigable, do erótico ó vindicativo. Moitas, moitas voces para un libro que, sen ser coral, ás veces agocha esta pretensión baixo a tona do máis solidario individualismo (cousa esta máis factible do que semella). Desde logo o tradutor é, seguindo a García Márquez, o lector máis privilexiado de todos. O que mellor, e máis veces, entra na cerna do libro. Máis aínda, se cadra, có autor, nada obrigado a "automirarse" no *omphalós* tan recorrente na poética heaneyana. Pois ben, o tradutor de Heaney ten de mirarse unha e mil veces no espello deste, máxime cando, coma no caso de *Traballo de campo*, as vías introspectivas son inmensas. Tamén as que levan a amigos, familiares, coñecidos ou simplemente admirados. Desde o curmán que aparece en "A praia do lago Beg", ata o militar morto na Gran Guerra de "In memoriam Francis Ledwige" o desfile onomástico semella interminable. Ás veces, os nomes que aparecen son de doada identificación; outras, o traballo resultou

2. E quizais deba engadir a esta reflexión unha pequena queixa: Gonzalo Constenla escribe de *Traballo de campo* no *Anuario de Estudios Literarios Galegos* 1996, cunha certa amplitude. Constenla fala, como é natural, de Heaney e do seu libro, mesmo cita literalmente frases do prólogo, que é da miña autoría, pero o nome do prologuista e tradutor de *Traballo de campo* non aparece por parte ningunha. ¿Foi un descoido, traducíuse só o libro ou é que, de verdade, en Galicia os tradutores non pintamos nada? Así non me estrañan as falcatruadas que algúns fan. Total, ¿para que?, dirán.

moi dificultoso. É innecesario dicir que a correcta ubicación das citas do autor, no texto e no contexto, poden facer acertar ó traductor ou guindalo directamente no inferno dos despropósitos. Por activa ou por pasiva, en *Traballo de campo* aparecen, e nomeo nada exhaustivamente e ó chou, Sean Armstrong, Sean O' Riada, Robert Lowell, Oisín Kelly, Dorothy e Willian Wordsworth, etc., etc. Isto esquecendo personaxes literarios procedentes de Dante ou David Herbert Lawrence. A "gracia" de Heaney é que fagocita todos estes elementos facéndoos seus, mudando a súa poesía en cultural, nunca en culturalista. Neste senso, o gran poeta de Santa Lucía, Derek Walcott, non está nada lonxe do irlandés. Logo xorde o peculiar inglés manexado por Heaney: un idioma telúrico, de gran flexibilidade, con estruturas sintácticas tensadas e destensadas arreo e cheo de posibilidades e interpretacións léxicas, mesmo cando Seamus Heaney devén, o que acontece non poucas veces, coloquial. E aparecen entón as dúbidas: ¿como traducir *hedge-school*, por exemplo? ¿El será a versión exacta "escola das silveiras"? A min, polo menos, é o que entón me parecía a mellor solución. ¿E correcto traducir *It is shires dreaming wine*, literalmente algo imposible, por "Un condado sen viño soñándoo"? Porque, certamente, das bagas do sabugueiro (vid. o poema V da serie *Sonetos de Glanmore*) se obtén certa beberaxe. Seguindo co sabugueiro (*elderberry*), que era a "árbore casa" (*bower tree, tree house*) do neno Heaney, o sitio onde aprendeu a "tocar linguas" (*touching tongues*), se cadra máis radicalmente "xogar ós médicos", e aí dubidei algúns días: isto pode exemplificar cántas dificultades presenta un autor nada lineal escribindo nun idioma tan sintético –velaí unha das razóns do seu espallamento, argumentos políticos á parte–, como é o inglés. Porque ademais, e xa que Heaney é un autor tan telúrico, quen entre nel está entrando na natureza: árbores, flores, animais e trebellos do campo artellan gran parte da ollada poética do autor de *Mossbawn*, que medrou, por exemplo, entre xente que adoitaba facer cousas incomprensibles para os "urbanitas". Velaí o verso,

and reach to lift a white wash off the whins

«e como estendías a man para recoller a roupa lavada das toxearas»

que ten dado máis dunha versión desconcertante. ¿El como traslada-la musicalidade de Heaney? Por moito agarimo, siso e oído que se poña no labor, o resultado será sempre un simulacro. Cando Heaney xoga coa similitude fonética entre *haven* ("porto") e *heaven* ("paraíso") a solución galega será máis ampla: «Un ceo de porto», pero aínda que se achegue ó orixinal non é isto, claro. O libro remata cunha tradución de Dante, o fragmento de Ugolino; aí, coa cabeza anicada, tiven que traduci-la versión "dantesca" de Heaney, quen xa tocara o tema en "Un despois", coa estraña sensación de que estaba sendo traidor a ambos, a Dante e a Heaney. Riscos do oficio de traductor, supoño, compensados co gozo de recrear, revivir no noso idioma, esas xoias que son, por exemplo, os sonetos VII e VIII.

